

Anna KRAJEWSKA*

REFLEKSJE O PŁACY MINIMALNEJ

(Streszczenie)

W artykule przedstawione zostało nowe podejście do roli płacy minimalnej. Ostatnie załamanie kryzysowe i rosnące nierówności dochodowe, a także potrzeba stymulowania krajowego popytu konsumpcyjnego, doprowadziły do przewartościowania poglądów na rolę płacy minimalnej w krajach UE i w USA. Liberalna polityka gospodarcza wyraźnie preferuje przedsiębiorców. Stosunek rządu, polityków, pracodawców, mediów, a także wielu ekonomistów do podnoszenia płacy minimalnej jest nieprzychylny.

Dane statystyczne dotyczące Polski pokazują relacje między płacą minimalną a bezrobociem, inflacją, poziomem świadczeń socjalnych i konkurencyjnością gospodarki. Dane te obejmują lata 2000–2013. Wynika z nich, że podnoszenie płacy minimalnej nie wpływa negatywnie na gospodarkę.

Słowa kluczowe: płaca minimalna; bezrobocie; inflacja; kryzys; konkurencyjność gospodarki

1. Istota i przyczyny wprowadzenia płacy minimalnej

Po raz pierwszy płaca minimalna została wprowadzona w Nowej Zelandii w 1894 roku, a dwa lata później – w Australii w stanie Victoria¹. Oznacza to, że już około 120 lat temu uznano, że należy określić ustawowo najniższe wynagrodzenie, jakie powinien otrzymać pracownik zatrudniony legalnie i wykonujący najprostsze prace. Kolejnym krajem, w którym w 1909 roku wprowadzono to rozwiązanie, była Wielka Brytania. Dużą w tym zasługą Winstona Churchilla, ówczesnego ministra handlu, który uznał, iż:

* Prof. dr hab., prof. zw. UŁ, Katedra Makroekonomii, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki, e-mail: annakraj@uni.lodz.pl

¹ T. Budnikowski, *Bezrobocie wyzwaniem współczesności*, Instytut Zachodni, Poznań 2009, s. 74.

Godnym ubolewania i poważnym ogólnonarodowym problemem jest fakt, że niektórzy z poddanych Jej Wysokości otrzymują za swą ciężką pracę wynagrodzenie niewystarczające na utrzymanie rodziny. Dawniej zakładano, że prawa popytu i podaży w sposób naturalny uregulują lub wyeliminują ten problem, lecz w „lukrowanych” negocjacjach płacowych między pracodawcą a pracownikiem nie ma równości stron. Dobry pracodawca jest nieustannie podcinany konkurencją płacową złego pracodawcy, zły pracodawca zaś znajduje się pod presją jeszcze gorszego. Nie stwarza to warunków do rozwoju, lecz prowadzi jedynie do postępującej degeneracji².

A zatem chodziło o określenie przez państwo pewnego minimalnego poziomu płac, który pracodawcy powinni respektować w celu ograniczenia – szkodliwej dla pracowników – konkurencji pracodawców w obniżaniu kosztów poprzez obniżki płac.

Dobrze znane są ciężkie warunki życia i pracy w XIX-wiecznej Anglii, zarówno z historii gospodarczej (np. z książki Fryderyka Engelsa Położenie klasy robotniczej w Anglii), jak i z literatury (m.in. z książek Karola Dickensa) oraz z filmów, których akcja toczy się w tamtych czasach. Można przypuszczać, że w koloniach brytyjskich (Nowa Zelandia, Australia) działo się zapewne nie lepiej. Ustawa o płacy minimalnej stanowiła zatem próbę przeciwstawienia się egoistycznym zapędom początkujących industrialistów, dobrze zaobserwowaną przez Ninę Assordobraj, badającą początki rozwoju klasy robotniczej, która m.in. cytowała następującą wypowiedź ówczesnego kapitalisty:

(...) jedynie niską płacą można robotnika przyzwyczaić do pracy regularnej (...) Robotnik jest tym leniwszy im tańsze są środki żywności i im wyższa jest płaca (...) Należyte prosperowanie manufaktury uzależnione jest od taniego robotnika, którego zarobek starczy tylko na niezbędną żywność i ubranie³.

Płaca minimalna została usankcjonowana przez Międzynarodową Organizację Pracy w 1928 roku⁴. Wprowadzanie płacy minimalnej uzasadniono dążeniem do:

- 1) ograniczenia nadmiernej eksploatacji robotników, zwłaszcza niewykształconych i nieposiadających kwalifikacji zawodowych;
- 2) zapewnienia odpowiedniego poziomu życia osobom wykonującym prace najprostsze, a więc – walka z ubóstwem;
- 3) wyeliminowania pewnych form nieuczciwej konkurencji na rynku pracy (m.in. dyskryminacja kobiet, nieletnich, obcokrajowców).

² J. Słoman, *Podstawy ekonomii*, PWE, Warszawa 2001, s. 212.

³ K.W. Frieske, *O mankamentach propozycji Davida Hume'a i Stanisławy Golinowskiej*, [w:] *Polityka społeczna. Wybrane problemy. Wybór artykułów z lat 1999–2005*, IPiSS, Warszawa 2005, s. 46.

⁴ *Konwencje i Zalecenia Międzynarodowej Organizacji Pracy 1919–1994*, PWN, Warszawa 1996, s. 95–96.

Kwota płacy minimalnej i jej relacje do średniego wynagrodzenia to efekt negocjacji między pracodawcami i związkami zawodowymi z udziałem rządu. Ustawowo lub w wyniku negocjacji może być określane wynagrodzenie minimalne za godzinę pracy, za tydzień lub minimalna płaca miesięczna. Poszczególne kraje mają swobodę w kształtowaniu wysokości i zasięgu obowiązywania płacy minimalnej. W większości państw ustawa o płacy minimalnej obowiązuje w całym kraju. W niektórych – kwotę płacy minimalnej określają układy zbiorowe pracy, zakładające pewne zróżnicowanie wysokości wynagrodzenia w przekroju branżowym, zawodowym, regionalnym lub z uwagi na wiek pracownika. Są też kraje, w których negocjacje prowadzone są w sposób zdecentralizowany, na szczeblu pojedynczych przedsiębiorstw.

2. Wpływ kryzysu na ocenę płacy minimalnej w Unii Europejskiej i w USA

Jeszcze przed obecnym kryzysem, a więc w czasie gdy wskazywano na narastający od połowy lat 70. kryzys *welfarestate*, L. Kenworthy⁵ sformułował zalecenia reformatorskie dla różnych modeli polityki społecznej. Zawierały one niżej przedstawione postulaty, łączące wzrost zatrudnienia z łagodzeniem nierówności społecznych:

- 1) kraje anglosaskie:
 - wzrost ustawowej płacy minimalnej,
 - wzrost wysokości niektórych świadczeń,
 - wzrost stóp podatkowych;
- 2) kraje anglosaskie i kontynentalne:
 - wzrost wsparcia dla wysokiej jakości opieki nad dziećmi i przedszkoli,
 - większy nacisk na politykę aktywizacji;
- 3) kraje kontynentalne i skandynawskie:
 - zmniejszenie ochrony zatrudnienia,
 - zmniejszenie składek od płac i podatków konsumpcyjnych,
 - zmniejszenie wymiaru długich urlopów rodzicielskich,
 - niewielkie zmniejszenie płac niskich oraz ograniczenie dostępu i zmniejszenie czasu wypłacania niektórych zasiłków,
 - wprowadzenie świadczeń zależnych od zatrudnienia (kredyty podatkowe) i, ewentualnie, ustawowej płacy minimalnej.

⁵ L. Kenworthy, *Jobs and Equality*, Oxford 2008, s. 279, przytaczam za: R. Szarfenberg, *Czy i kiedy kryzys gospodarczy i wzrost nierówności dochodów są dobre dla ubogich*, [w:], M. Książkowski, B. Rysz-Kowalczyk, C. Żołędowski (red.), *Polityka społeczna w kryzysie*, IPS UW, Warszawa 2009, s. 80.

W zaleceniach tych wyraźnie akcentowana jest płaca minimalna, której rola wzrastała już we wczesnym okresie kryzysu. W pierwszym programie naprawczym *A European Economic Recovery Plan*, zaprezentowanym przez Komisję Europejską w listopadzie 2008 r., rekomendowano wspieranie gospodarstw domowych, które zostały najbardziej dotknięte kryzysem, i niedopuszczenie do wykluczenia dużych grup społecznych. Wśród proponowanych instrumentów polityki społecznej znalazły się m.in.: podnoszenie płacy minimalnej, podnoszenie zasiłków dla bezrobotnych i przedłużenie okresu ich wypłacania, podnoszenie kwoty dochodu wolnej od podatku dochodowego, obniżanie dolnej stawki PIT i składek na ubezpieczenie społeczne dla najmniej zarabiających, rewaloryzacja rent i emerytur. Celem wymienionych działań było niedopuszczenie do wykluczenia społecznego najbiedniejszych gospodarstw domowych. Komisja Europejska⁶ ocenia, że spośród 500 działań i programów, które w dobie kryzysu zostały wdrożone, 21% zakwalifikowano jako wsparcie sytuacji gospodarstw domowych, a 16% stanowiły programy wspierające prawidłowe funkcjonowanie rynku pracy. Pozostałe programy były nastawione na pomoc dla branż przemysłowych i przedsiębiorstw (31%) oraz na wspieranie inwestycji (32%).

Zmianie ulega podejście do płacy minimalnej w USA. W 2006 roku pięciu laureatów Nagrody Nobla, pięciu byłych prezydentów the American Economic Association i setki ekonomistów domagało się podniesienia płacy minimalnej, twierdząc, iż wyższa płaca minimalna poprawi warunki życia nisko opłacanych pracowników i ich rodzin, nie wywołując równocześnie ujemnych efektów, na które zwracają uwagę oponenci⁷.

Załamanie gospodarki amerykańskiej i pogłębiające się zróżnicowanie społeczne, a także potrzeba stymulowania popytu konsumpcyjnego, sprawiły, że potrzeba podniesienia płacy minimalnej jest w USA powszechnie dostrzegana. Już wymienione niżej tytuły publikacji świadczą o innym spojrzeniu na rolę płacy minimalnej w gospodarce:

- *Five Reasons Why We Should Raise The Minimum Wage* (M. Auerback, 2012),
- *Why We Should Raise The Minimum Wage* (<http://raisetheminimumwage.org/pages2013>; stan na dzień 6.06.2013 r.),
- *A Strong Minimum Wage Can Help Working Families, Business and Our Economy Recover* (2011),
- *The Advantages of Minimum Wage* (A. Anderson, 2013),

⁶ **European Commission**, *Communication for the Spring European Council*, Driving European Recovery 2009/2, Annex II.

⁷ *A Strong Minimum Wage Can Help Working Families, Businesses and Our Economy Recover*, NELP, New York 2011.

– *Bid on Minimum Wage Revives Issue That has Divided Economists* (<http://online.wsj.com/article/SB1000>, 2013; stan na dzień 6.06.2013 r.),

– *The Minimum Wage Must be Raised* (<http://www.123helpme.com/>; stan na dzień 6.06.2013 r.),

– *Is the Minimum Wage High Enough* (<http://www.123helpme.com/>; stan na dzień 6.06.2013 r.),

– *The Working Poor's Impossibility of Survival* (<http://www.123helpme.com/>; stan na dzień 6.06.2013 r.),

– *Minimum Wage Increase Make Good Business Sense* (D. Ross, 2013),

– *Compaigns to Raise the Minimum Wage* (A. Doyle, 2014).

Wymienione tytuły świadczą o szybko rosnącej liczbie zwolenników płacy minimalnej, a dyskusja coraz częściej prowadzona jest na płaszczyźnie: „za i przeciw podniesieniem płacy minimalnej”. Warto też podkreślić, że petycja „Stand with President Obama and Democrats to supportraising the minimum wage” została podpisana przez 75 839 Amerykanów (informacja z dnia 8.05.2014 r.). Na pytanie: „Czy płaca minimalna powinna wzrosnąć” 91% odpowiedziało „tak”⁸.

Z analizy argumentów za i przeciw wzrostowi płacy minimalnej można wyciągnąć następujący wniosek. Konserwatyści uważają, że wzrost płacy minimalnej zwiększy obciążenia pracodawców, szczególnie małych i średnich firm, co doprowadzi do spowolnienia wzrostu gospodarczego i zmniejszy zatrudnienie. Oponenti wskazują, że płaca minimalna nie przyczynia się do wzrostu inflacji, prowadzi natomiast do pogłębienia się ubóstwa. Z przeglądu literatury amerykańskiej wynika, że większość argumentów konserwatystów ma wyraźnie teoretyczny charakter i nie znajduje potwierdzenia w badaniach empirycznych i danych statystycznych dotyczących gospodarki USA⁹.

3. Płaca minimalna w Polsce

3.1. Zasady regulowania płacy minimalnej

W Polsce płaca minimalna obowiązuje od 1956 roku i jest regulowana ustawowo. Zgodnie z Ustawą z 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. z 2002 r., nr 200, poz. 1679) oraz jej nowelizacją z 1 lipca 2005 r. (Dz.U. z 2005 r., nr 157, poz. 1314) gwarantowany jest coroczny wzrost płacy

⁸ *Job Searching Poll Results* (2014), http://jobsearch.about.com/gi/pages/poll.htm?poll_id-0945016375; stan na dzień 8.05.2014 r.

⁹ A. Krajewska, *Changing role of the minimum wage in the economy*, referat na 27th Annual Conference, Congress of Political Economists International, Zurich, 6–12.07.2014 r.

minimalnej, nie niższy niż prognozowany na dany rok wzrost poziomu cen. W znowelizowanej od 2005 roku ustawie wprowadzono gwarancję automatycznego, corocznego wzrostu minimalnego wynagrodzenia dodatkowo o $\frac{2}{3}$ wskaźnika prognozowanego wzrostu PKB, dopóki wysokość płacy minimalnej nie przekroczy połowy przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce. Ustawa dopuszcza możliwość zatrudnienia pracownika w okresie jego pierwszego roku pracy za nie mniej niż 80% wysokości płacy minimalnej, a od 2005 roku w drugim roku zatrudnienia jego wynagrodzenie może stanowić 90% płacy minimalnej.

Podmiotem uprawnionym do wprowadzenia podwyżek płacy minimalnej jest rząd po negocjacjach prowadzonych w ramach Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych (rząd, przedstawiciele organizacji pracodawców i pracowników). Jeżeli Komisja Trójstronna nie uzgodni do 15 lipca danego roku wysokości minimalnego wynagrodzenia, to decyzję o wysokości płacy minimalnej podejmuje Rada Ministrów. Taki właśnie przypadek miał miejsce w 2013 roku. Miesięczna płaca minimalna wynosiła wówczas 1600 zł brutto (1181 zł netto). Na 2014 rok rząd i pracodawcy zaproponowali 1680 zł brutto (1240 zł netto), a związki zawodowe – jako minimalny dopuszczalny wariant – 1720 zł brutto (1269 zł netto). Negocjacje między rządem i pracodawcami a związkami zawodowymi zostały przerwane, chociaż spór dotyczył kwoty niedużej – 29 zł miesięcznie netto. Na rok 2014 rząd wprowadził płacę minimalną w wysokości 1680 zł.

Przykład ten pokazuje, że liberalna polityka gospodarcza realizowana w Polsce wyraźnie sprzyja przedsiębiorcom. Znajduje to wyraz m.in. w: obniżaniu podatków dla przedsiębiorców, uelastycznianiu rynku pracy, niskich i bardzo krótko wypłacanych zasiłkach dla bezrobotnych, ograniczaniu zakresu świadczeń społecznych, tolerowaniu rozległej szarej strefy, która umożliwia pracodawcom unikanie obciążeń podatkowych oraz zatrudnianie pracowników na umowach na czas określony i na niekorzystnych warunkach finansowych. Nieprzychylna jest też postawa rządu, polityków, pracodawców, mediów, a także wielu naukowców wobec płacy minimalnej.

W ostatnich latach w Polsce dyskusja nad płacą minimalną nie jest tak ożywiona jak na przykład w USA. Dość wyraźnie wyodrębniły się jednak trzy grupy dyskutantów:

1. Oponenci, czyli skrajnie liberalne kręgi ekonomistów powiązanych z Forum Obywatelskiego Rozwoju: W. Jarzyński, A. Rzońca, P. Stolarczyk, W. Wojciechowski (2011), B. Wyżnikiewicz (2012), którzy wyraźnie przeciwstawiają się podnoszeniu płacy minimalnej, gdyż ich zdaniem szkodzi to gospodarce, a także ekonomiści badający rynek pracy: P. Broniatowska, A. Majchrowska, Z. Żółkiewski (2013), uważający, że wzrost płacy minimalnej zwiększy

bezrobocie, zwłaszcza wśród ludzi młodych i o niskich kwalifikacjach zawodowych, postulujący zatem wprowadzenie obniżonej płacy minimalnej dla wyodrębnionych grup pracowników (młodzi, z regionów o dużym bezrobociu i niskich płacach przeciętnych).

2. Ostrożni to osoby powiązane z MPiPS i IPiSS: G. Baczewski, M. Sarzalska, M. Zielonka (2013), W. Rutkowski (2013), którzy widzą potrzebę wiązania płacy minimalnej z minimum egzystencji, a także badacze, którzy uważają, że wzrost płacy minimalnej w określonych granicach nie szkodzi gospodarce (np. M. Idczak, 2011).
3. Zwolennicy wzrostu płacy minimalnej w obecnych warunkach w Polsce, to – oprócz związków zawodowych – M. Kabaj (2013), A. Krajewska i S. Krajewski (2013).

Najczęściej przeciwnicy wzrostu płacy minimalnej wysuwają następujące argumenty:

1. Podnoszenie płacy minimalnej przyczynia się do wzrostu bezrobocia.
2. Wzrost płacy minimalnej sprzyja wzrostowi przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce, co z kolei wywołuje inflacyjną spiralę płacowo-cenową.
3. Wysokość płacy minimalnej i tempo jej wzrostu często stanowią podstawy do dokonywania waloryzacji płac w sferze budżetowej oraz niektórych świadczeń socjalnych, co prowadzi do, nieuzasadnionego kryteriami ekonomicznymi, zwiększania sztywnych wydatków budżetu państwa.
4. Poziom płacy minimalnej, uznawany przez przedsiębiorców za zbyt wysoki, prowadzi do upowszechnienia praktyki płacenia pracownikom „pod stołem” i pogłębia rozmiary szarej strefy.
5. Wzrost płacy minimalnej podnosi koszty pracy i obniża konkurencyjność gospodarki oraz zagraża istnieniu przedsiębiorstw, zwłaszcza mikropodmiotów, które działają na granicy opłacalności i może prowadzić do ich bankructwa.

Wyniki badań empirycznych, dotyczących wpływu wzrostu płacy minimalnej na rynek pracy, nie są jednoznaczne. B. Suchecki (1999), A. Majchrowska et al. (2012) wskazują, że wzrost płacy minimalnej prowadzi do wzrostu bezrobocia. Jednak Z. Jacukowicz (2007), W. Golnau (2007), M. Idczak (2011), A. Krajewska et al. (2013) nie potwierdzają tej zależności.

Dane Eurostatu dotyczące Polski wskazują, że zmiany stopy bezrobocia w największym stopniu uzależnione są od wahań koniunktury. W latach 2000–2011, przy płacy minimalnej na poziomie 34% płacy przeciętnej, stopa bezrobocia wahała się od 7,1% (gdy PKB rosło w tempie 5,1%) do 18,3–20% (przy tempie wzrostu PKB w granicach 1,1–1,3%). Stopa bezrobocia, zwłaszcza wśród młodzi, zaczęła spadać po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej, ze względu na

masowe migracje zarobkowe młodych Polaków, głównie do Wielkiej Brytanii i Irlandii. Jednak kryzys światowy wpłynął wyraźnie na zahamowanie tego trendu.

Dane statystyczne nie potwierdzają, że wzrost płacy minimalnej prowadzi do inflacji. PKB i wydajność pracy wyrażona w cenach bieżących rosły szybciej niż płace. Przykładowo, przyjmując, że rok 2000 = 100, wymienione kategorie ekonomiczne w 2012 roku kształtowały się następująco¹⁰:

– płace przeciętne brutto	186,4
– płaca minimalna brutto	214,3
– PKB w cenach bieżących	220,4
– wydajność pracy (liczona jako PKB na 1 zatrudnionego)	234,2.

Płaca minimalna nie wywiera również presji na płace w sektorze publicznym i świadczenia społeczne. Przyjmując jako bazę rok 2000, okazuje się, że w 2011 roku:

– płace minimalne kształtowały się na poziomie	198,0
– poziom przeciętnych płac w sektorze publicznym był niższy	193,0.

Tempo wzrostu najważniejszych świadczeń społecznych (poza zasiłkami macierzyńskimi) także było niższe niż tempo wzrostu płacy minimalnej, o czym świadczy poniższe zestawienie¹¹:

– zasiłek dla bezrobotnych	161,6
– zasiłek przedemerytalny	140,8
– świadczenie przedemerytalne	95,6
– zasiłek chorobowy	182,5
– zasiłek macierzyński	230,1
– zasiłek pogrzebowy	125,3
– świadczenie rehabilitacyjne	140,0.

Opinia, że wzrost płacy minimalnej podnosi koszty pracy i obniża konkurencyjność gospodarki, również nie pokrywa się z danymi statystycznymi GUS gdyż¹²:

1. Rentowność sektora przedsiębiorstw, nawet w warunkach kryzysu światowego jest w Polsce wysoka:

	brutto	netto
2009	4,9%	4,1%
2010	5,2%	4,4%
2011	4,8%	3,9%
2012	4,2%	3,4%

¹⁰ Obliczenia własne na podstawie *Roczników Statystycznych Rzeczypospolitej Polskiej*, 2004, 2013.

¹¹ Obliczenia własne na podstawie danych GUS.

¹² Dane na podst. *Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, 2013, s. 892.

2. Dynamika inwestycji jest niższa niż dynamika PKB. Przyjmując, że rok 2000 = 100, wielkości te w 2012 roku (w cenach bieżących) kształtowały się następująco:

PKB	220,4
nakłady inwestycyjne	178,5
w tym:	
inwestycje publiczne	216,2
inwestycje prywatne	158,3

3. Maleje udział kosztów związanych z zatrudnieniem w PKB na rzecz innych czynników produkcji: z 41,3% w 2000 roku do 36,1% w 2012 roku, podczas gdy np. w Danii wynosił 55,3%, a w Wielkiej Brytanii 53,9%.

Argument, że wzrost płacy minimalnej i wynikający stąd wzrost kosztów pracy prowadzą do wzrostu rozmiarów szarej strefy, jest również zbyt powierzchowny i wymaga wyjaśnienia. Przyczyn występowania rozległej szarej strefy w Polsce należy upatrywać głównie w:

- 1) słabym i niesprawnie działającym systemie administracji podatkowej, sprawiającym, że ściągalność podatków jest niska, a sankcje niewielkie;
- 2) wysokiej stopie bezrobocia i słabym systemie zabezpieczenia społecznego, sprzyjającym podejmowaniu nielegalnej pracy;
- 3) nadmiernie zbiurokratyzowanych regulacjach administracyjnych i legislacyjnych;
- 4) nieefektywnych i skorumpowanych instytucjach rządowych oraz występowaniu powiązań między politykami i biznesem, sprzyjających prowadzeniu nielegalnej działalności;
- 5) słabo rozwiniętym systemie bankowym, sprawiającym, że środki niezbędne do rozpoczęcia działalności gospodarczej pochodzą często ze źródeł nielegalnych;
- 6) dużym zakresem gospodarki naturalnej (w małych miastach i na wsi), umożliwiającej vegetację i utrzymywanie się z dorywczych zajęć.

3.3. Rola płacy minimalnej w Polsce

Dyskusja nad rolą płacy minimalnej jest ważna z dwóch względów:

- 1) minimum socjalne powinno stanowić podstawę wyznaczania poziomu płacy minimalnej,
- 2) płacę minimalną otrzymuje relatywnie wielu zatrudnionych w Polsce.

Minimum egzystencji – rozumiane jest jako poziom zaspokojenia potrzeb, poniżej którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka. Już pod koniec XVIII w. Adam Smith wskazywał, że:

Człowiek musi zawsze żyć ze swojej pracy; jego płaca robocza musi mu co najmniej wystarczać na utrzymanie. W większości wypadków musi ona być nawet nieco wyższa, w przeciwnym razie nie mógłby on stworzyć rodziny, a ród tych robotników wymarłby w pierwszym pokoleniu¹³.

Smith powołuje się ponadto na wyliczenia z których wynika, że: „najniższa kategoria zwykłych robotników powinna zarabiać co najmniej dwa razy tyle, ile potrzebuje na własne utrzymanie, aby każdy był w stanie wychować dwoje dzieci”¹⁴. Zobaczmy, jak to wygląda w Polsce. W 2013 roku płaca minimalna brutto wynosiła 1600 zł, a płaca minimalna netto – 1181 zł. Minimum socjalne we wrześniu 2013 roku, obliczone przez IPiSS, wynosiło dla gospodarstwa pracowniczego: jednoosobowego – 1060,48 zł, dwuosobowego – 1758,66 zł, trzyosobowego (K + M + MD) – 2629,43 zł¹⁵. Oznacza to, że niezbędne są duże płace minimalne, aby zapewnić minimum egzystencji rodzinie trzyosobowej.

Płacę minimalną otrzymuje relatywnie wielu zatrudnionych w Polsce. Według danych GUS, wynagrodzenie minimalne w 2010 roku otrzymało 5% zatrudnionych. Dla dalszych lat – brak danych. W 2012 roku płaca minimalna wynosiła 1500 zł, a 1600 zł, czyli o 100 zł więcej niż płaca minimalna, otrzymywało 10% zatrudnionych, w tym: 9,8% kobiet i 10,5% mężczyzn oraz 15,3% pracowników sektora prywatnego i 0,9% sektora publicznego. Dane te dotyczą zatrudnionych w podmiotach, w których liczba pracujących wynosiła powyżej 9 osób. Odsetek otrzymujących niskie wynagrodzenie był znacznie wyższy, gdyż dane te nie uwzględniają osób pracujących w mikropodmiotach zatrudniających mniej niż 9 pracowników, na umowach „śmieciovych”, w szarej strefie.

Duży odsetek zatrudnionych otrzymuje niskie wynagrodzenia. Płaca minimalna na poziomie 50% wynagrodzenia przeciętnego została przyjęta przez MOP (Konwencja nr 137 z 1970 r.). Taki poziom płacy minimalnej został też wpisany do Europejskiej Karty Społecznej. Komitet Niezależnych Ekspertów Rady Europy proponuje, aby płaca minimalna wynosiła 68% przeciętnej płacy. Warto dodać, że w UE granica ubóstwa została ustalona na poziomie 60% mediany rocznych dochodów do dyspozycji.

¹³ A. Smith, *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, PWN, Warszawa 2007, s. 81.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ P. Kurowski, *Minimum socjalne w marcu, czerwcu i wrześniu 2013 r.*, Polityka Społeczna 2014/1, s. 30.

Z danych GUS¹⁶ wynika, że rośnie udział pracowników otrzymujących wynagrodzenie miesięczne w wysokości do 50% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce – z 13,4% w 1999 roku do 18,9% w 2012 roku, czyli prawie co piąty pracownik otrzymuje połowę wynagrodzenia przeciętnego. W grupie pracowników, którzy w październiku 2012 roku otrzymywali wynagrodzenie nieprzekraczające 50% płacy przeciętnej, znaleźli się nie tylko pracownicy zatrudnieni przy pracach prostych (43,0%), ale także osoby zatrudnione na stanowiskach wymagających wykształcenia i kwalifikacji zawodowych, o czym świadczy poniższe zestawienie:

– specjaliści nauk fizycznych, matematycznych i technicznych	3,9%
– technicy i inny średni personel	8,9%
– nauczyciele praktycznej nauki zawodu i instruktorzy	15,3%
– pracownicy obsługi biurowej	7,4%
– pracownicy obrotu pieniężnego i obsługi klientów	17,6%
– pracownicy usług osobistych i sprzedawcy	45,4%
– robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	26,0%
– operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	18,6%

Poniżej wynotowane zostały ekonomiczne i społeczne skutki niskiego poziomu płac w Polsce:

1. Niski popyt krajowy.
2. Zła struktura popytu. (Dwa pierwsze czynniki wynikają z niskiego poziomu płac, co grozi utrzymaniem równowagi na niskim poziomie i stagnacji. Przeciwnieństwem takiego modelu jest istnienie wąskiej grupy zamożnych, których popyt motywuje przedsiębiorców do wprowadzania innowacji, i dużej klasy średniej, której popyt umożliwia wykorzystanie efektów skali).
3. Niskie koszty pracy nie zmuszają przedsiębiorców do wprowadzenia innowacji technicznych i organizacyjnych.
4. Brak motywacji do pracy („z urzędnika nie zrobisz pracownika”).
5. Emigracja zarobkowa, często obejmująca ludzi wykształconych, aktywnych i ambitnych.
6. Przesunięcie okresu wejścia młodych ludzi w społeczną i gospodarczą dojrzałość (oznaczającą finansową niezależność, gotowość do założenia rodziny, posiadania dzieci), co przekłada się na bardzo niski przyrost naturalny w Polsce (0,3 na 1000 ludności w Polsce, wobec: 4,2 we Francji i 4,2 w Wielkiej Brytanii).

¹⁶ *Rocznik Statystyczny Pracy*, GUS, Warszawa 2012, s. 316–320.

7. Duże, nieakceptowane społecznie, zróżnicowanie dochodowo-majątkowe i wysokie ceny mieszkań nie sprzyjają integracji społecznej, wyzwalają postawy roszczeniowe i podatność na hasła populistyczne.

4. Konkluzje

1. Obecny kryzys doprowadził do przewartościowania zarówno poglądów teoretycznych, jak i polityki gospodarczej. Ocena tych zmian z punktu widzenia poglądów na płacę minimalną, prowadzi do wniosku, że większą adaptacyjnością do aktualnych realiów gospodarki i potrzeby odejścia od płacy minimalnej, rozpatrywanej wyłącznie w kategorii kosztów pracy, wykazały się Komisja Europejska i USA niż Polacy.
2. Przedstawione wyżej argumenty i dane statystyczne wskazują, że obawy, iż wzrost płacy minimalnej wpłynie negatywnie na gospodarkę, są nieuzasadnione. Krytyczne uwagi wobec płacy minimalnej wynikają ze zbyt jednostronnego podejścia do płac. Płace traktowane są jako element kosztów, a więc w konsekwencji jako kategoria, która nie powinna wzrastać, gdyż szkodzi przedsiębiorcom. Płace jednak, a w tym także płaca minimalna, pełnią wiele innych funkcji, m.in. dochodową, społeczną, motywacyjną oraz funkcje kreowania popytu. Ta ostatnia funkcja jest szczególnie ważna w warunkach niskiej skłonności przedsiębiorców do inwestycji.
3. Wydaje się, że zwolennicy hamowania wzrostu płacy minimalnej są zarazem zwolennikami strategii konkurencji opartej na niskich kosztach pracy i niskich podatkach, gdyż to umożliwia uzyskanie przewagi cenowej. Jest to strategia typowa dla krajów o względnie niskim poziomie rozwoju gospodarczego. Jednak zbyt długie utrzymywanie tej strategii utrudnia wychodzenie z zacofania, głównie technicznego, gdyż nie sprzyja podnoszeniu jakości zasobów pracy i przeznaczaniu dużych nakładów na działalność innowacyjną. A oba te warunki muszą być spełnione, aby uzyskać przewagę techniczną i na jej podstawie budować trwałą strategię konkurencji, opartą na dobrze wykształconej i dobrze opłaconej kadrze oraz wysokim poziomie innowacyjności, co pozwoli osiągnąć zyski nadzwyczajne z tytułu monopolistycznej pozycji technicznej. Istniejąca obecnie strategia konkurencji nie wymaga od przedsiębiorców dużych umiejętności zarządczych, wyrzeczeń i wysiłku, zwłaszcza gdy ma poparcie wpływowych elit. Ze strategią opartą na wiedzy i innowacjach jest odwrotnie. Wymaga ona od przedsiębiorców sprawnego

zarządzania, ponoszenia wyrzeczeń i wysiłku. Perspektywicznie jednak tylko taka strategia może zapewnić sukces gospodarce i społeczeństwu.

Bibliografia

Opracowania:

- A Strong Minimum Wage Can Help Working Families, Business and Our Economy Recover*, NELP, New York 2011.
- Anderson A.**, *The Advantages of Minimum Wage*, 2013, http://small_business; stan na dzień 22.05.2014 r.
- Auerback M.**, *Five reasons why we should raise the minimum wage*, 2012, http://www.salon.com/2012/07/30/top_5reasons; stan na dzień 6.06.2013 r.
- Baczewski G., Sarzalska M., Zielonka M.**, *Analiza poziomu minimalnego wynagrodzenia w Polsce*, Dialog 2013/1 (36), s. 14–25.
- Broniatowska P., Majchrowska A., Żółkiewski Z.**, *Wynagrodzenia minimalne w Polsce. Czy powinno być zróżnicowanie regionalne?*, Studia BAS 2013/4(36), s. 125–157.
- Budnikowski T.**, *Bezrobocie wyzwaniem współczesności*, Instytut Zachodni, Poznań 2009.
- Doyle A.** (2014), *Campaigns to Raise the Minimum Wage*, <http://jobsearch.about.com/od/minimum-wage/fl/raise-minimum-wage.htm>; stan na dzień 8.05.2014 r.
- European Commission**, *Communication for the Spring European Council*, Driving European Recovery 2009/2, Annex II.
- Frieske K.W.**, *O mankamentach propozycji Davida Hume'a i Stanisławy Golinowskiej*, [w:] *Polityka społeczna. Wybrane problemy. Wybór artykułów z lat 1999–2005*, IPiSS, Warszawa 2005.
- Idczak M.**, *Wpływ płacy minimalnej na zatrudnienie*, Wiadomości Statystyczne 2011/11, s. 48–60.
- Jacukowicz Z.**, *Analiza minimalnego wynagrodzenia za pracę*, Studia i Monografie, IPiSS, Warszawa 2007.
- Jarzyński W., Rzońca A., Stolarczyk P., Wojciechowski W.**, *Placa minimalna zabija miejsca pracy*, Analiza FOR 2014/2, s. 1–9.
- Job Searching Poll Results*, 2014, http://jobsearch.about.com/gi/pages/poll.htm?poll_id-0945016375; stan na dzień 8.05.2014 r.
- Kabaj M.**, *Makroekonomiczne determinanty wynagrodzenia minimalnego*, Polityka Społeczna 2013/8, s. 8–15.
- Kenworthy L.**, *Jobs and Equality*, Oxford 2008.
- Konwencje i Zalecenia Międzynarodowej Organizacji Pracy 1919–1994*, PWN, Warszawa 1996.
- Krajewska A.**, *Changing role of the minimum wage in the economy*, referat na 27th Annual Conference, Congress of Political Economists International, Zurich, 6–12.07.2014 r.
- Krajewska A., Krajewski P., Pilat K.**, *The Effect of the Minimum Wage on the Competitiveness of Economy*, referat na konferencję Technology Innovation and Industrial Management, 29–31.05.2013 r., Phuket, Thailand 2013.
- Krajewska A., Krajewski S.**, *Is the minimum wage detrimental to the economy?*, Olsztyn Economic Journal 2013/8 (4), s. 317–330.

- Kurowski P.**, *Minimum socjalne w marcu, czerwcu i wrześniu 2013 r.*, Polityka Społeczna 2014/1, s. 28–31.
- Majchrowska A., Żółkiewski Z.**, *The Impact of Minimum Wages on Employment in Poland*, *Investigaciones Regionales*, Section Articles 2012, s. 211–239.
- Rocznik Statystyczny Pracy*, GUS, Warszawa 2012.
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, GUS, Warszawa 2004, 2010, 2013.
- Ross D.**, *Minimum Wage Increase Makes Good Business Sense*, 2013, <http://www.rocklandtimes.com>; stan na dzień 5.07.2013 r.
- Rutkowski W.**, *Placa minimalna – duży problem*, Polityka Społeczna 2013/8, s. 1–8.
- Słoman J.**, *Podstawy ekonomii*, PWE, Warszawa 2001.
- Smith A.**, *Badania nad naturą i przyczynami bogactwa narodów*, PWN, Warszawa 2007.
- Sucheckie B.**, *Narzędzia kształtowania dochodu godziwego w Polsce*, [w:] S. Borkowska (red.), *Wynagrodzenia godziwe. Koncepcje i pomiar*, IPISS, Warszawa 1999, s. 155–188.
- Szarfenberg R.**, *Czy i kiedy kryzys gospodarczy i wzrost nierówności dochodów są dobre dla ubogich* [w:] M. Książkowski, B. Rysz-Kowalczyk, C. Żołędowski (red.), *Polityka społeczna w kryzysie*, IPS UW, Warszawa 2009, s. 69–82.
- Wyżnikiewicz B.**, *Wzrost minimalnego wynagrodzenia jest szkodliwy dla gospodarki*, *Gazeta Wyborcza* 6.12.2012 r.

Anna KRAJEWSKA

NOTES ON THE MINIMUM WAGE

(Summary)

The paper provides a new perspective on the role of the minimum wage in the economy. The collapse of the economy and increasing inequality of income, as well as the need to stimulate domestic consumer demand led to a different perspective on the minimum wage in the EU countries and the US. The liberal model of economic policy implemented in Poland clearly favours business. The attitude of the government, politicians, employers, the media, and many scientists towards the minimum wage is unfavourable.

Analyses for Poland are presented showing the relationship between the minimum wage and unemployment, inflation, the level of social benefits, and competitiveness of the economy. These analyses are based on data from the Central Statistical Office for the years 2000–2013. The statistics demonstrate that the increase of minimum wage does not harm the economy.

Keywords: minimum wage; unemployment; inflation; crisis; competitiveness of the economy